

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Změna klimatu a globální spravedlnost: Různé úrovně odpovědnosti zemí –
rozvinuté versus rozvíjející se**
Bakalářská práce

Autor: Martin Augustýn
Studijní program: B0312A200029 – Politologie
Studijní obor: Politologie
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová, Ph.D.

Hradec Králové, 2024

Prohlášení studenta: Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucí práce samostatně a uvedl jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Praze dne: 20.04.2024

Annotation

AUGUSTÝN, MARTIN. Climate change and global justice: different levels of country responsibility - developed versus developing. Hradec Králové : Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2024, 46 pp. Bachelor Degree Thesis

The thesis explores the term justice and, in conjunction with it, the term global and climate justice. Based on the foundations laid by these theories, the author then presents the principles of climate sustainability and different approaches to it. In the conclusion of the thesis, the author presents practices for the formation of a just and sustainable climate.

Keywords

Justice, global justice, climate justice, Great Industrial Revolution, mitigation, adaptation, responsibility, developed countries, developing countries

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucí práce Mgr. Sylvii Bláhové, Ph.D. za trpělivost, odbornost, profesionalistu, a i lidský přístup. Je to právě ona, která ve mně více než kdokoliv jiný probudil lásku k filosofii, během studia jsem si nemohl přát lepšího kantora. Dále chci poděkovat také ostatním členům katedry politologie Univerzity Hradec Králové, kteří mě během studia provázeli. Poděkovat chci i všem, kteří si mou práci přečetli, okomentovali a poskytovali zpětnou vazbu.

Zadání bakalářské práce

Autor: Martin Augustýn

Studium: F21BP0212

Studijní program: B0312A200029 Politologie

Studijní obor:

Název bakalářské práce: **Změna klimatu a globální spravedlnost: Různé úrovně odpovědnosti zemí - rozvinuté versus rozvíjející se**

Název bakalářské práce AJ: Climate change and global justice: different levels of responsibility of countries - developed versus developing

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce, která se zabývá globální spravedlností, klimatickou spravedlností a odpovědností zemí k ní, jakožto vedoucími problémy světa, je nalézt odpověď na otázku "Jak funguje klimatická spravedlnost v rozdílně rozvinutých zemích?". V první části práce je vysvětlen pojem spravedlnosti a následně příbuzné podržené přístupy. Druhá část práce se zaměřuje na otázku historické a současné odpovědnosti za klimatické změny. Třetí část poté vysvětluje pojmy adaptace a mitigace. V závěru práce autor prezentuje svá východiska a postoje k rozebírané problematice.

Pogge, T. W. (2007). Global justice. Blackwell Publ.

Brock, G. (2010). Global justice: A cosmopolitan account. Oxford Univ. Press.

CANEY, S. (2005). Cosmopolitan Justice, Responsibility, and Global Climate Change. *Leiden Journal of International Law*, 18(4), 747-775. doi:10.1017/S0922156505002992

Council of Europe. (2023). Industrial history of European countries. ERIH. <https://www.erih.net/how-it-started/industrial-history-of-european-countries>

Caney, S. (2014). Two kinds of climate justice: Avoiding harm and sharing burdens. *Journal of Political Philosophy*, 22(2), 125-149

Zadávací pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.1.2024

Změna klimatu a globální spravedlnost: Různé úrovně odpovědnosti zemí – bohaté versus chudé

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová, Ph.D.

Obsah

Úvod.....	9
1. Spravedlnost	11
1.1 Aristotelovo pojetí spravedlnosti.....	11
1.2 Distributivní spravedlnost	12
1.2.1 Princip rozdílu	13
1.3 Globální spravedlnost.....	15
1.3.1 Community of trade	16
1.3.2 Community of law.....	17
1.3.3 Community of autonomous communities.....	18
1.4 Klimatická spravedlnost	19
2. Které země jsou historicky zodpovědné za klimatické změny?.....	23
2.1 Velká průmyslová revoluce.....	24
2.1.1 Ekologické dopady	25
2.1.2 Ekonomické dopady	26
2.1.3 Afrika.....	28
3. Vyspělé země, mitigace, adaptace	28
3.1 Odpovědnost za změny klimatu	31
3.2 Mitigace a adaptace rozvinutých zemí.....	33
3.2.1 Mitigace.....	33
3.2.2 Adaptace	34
4. Shrnutí a závěr.....	37
5. Použité zdroje a literatura.....	41

Abstrakt

Cílem bakalářské práce, která se zabývá globální spravedlností a změnou klimatu a odpovědností vybraných zemí, jakožto hlavními problémy světa, je zjistit, kdo je v případě aktuálních klimatických změn na vině a jak při jejich řešení postupovat. Výzkumná otázka teda zní: „Jak funguje klimatická spravedlnost v rozdílně rozvinutých zemích?“. První část práce je tvořena teoriemi spravedlnosti. Jedná se o globální spravedlnost, klimatickou spravedlnost a distributivní spravedlnost. V druhé části práce budou prezentovány způsoby, jakým se rozvinuté země dostaly do své stávající pozice, a způsoby, kterými omezily ostatní aktuálně rozvíjející se země v dosažení obdobné pozice. Autor vidí jako jeden z nejdůležitějších faktorů Velkou průmyslovou revoluci. Poslední část práce bude věnována otázkám mitigace a adaptace na změny klimatu a jak přístupu rozvinutých zemí k řešení těchto otázek. V závěru práce autor představí svou vizi možného řešení klimatických změn.

Klíčová slova

spravedlnost, globální spravedlnost, klimatická spravedlnost, Velká průmyslová revoluce, mitigace, adaptace, odpovědnost, rozvinuté země, rozvíjející země

Abstract

The aim of this Bachelor's thesis, which deals with global justice and climate change and the responsibility of selected countries towards it as leading issues in the world, is to find out who is to blame in the case of current climate change and how to proceed in addressing it. The research question is therefore "How does climate justice work in differently developed countries?". The first part of the thesis consists of theories of justice. These are global justice, climate justice and distributive justice. The second part of the thesis will present the ways in which developed countries have reached their current position and the ways in which they have constrained other currently developing countries to reach that position. The author sees the Great Industrial Revolution as one of the most important ways. The last part of the thesis will address the issues of mitigation and adaptation to climate change and how developed countries are proceeding in these cases. In the conclusion of the thesis, the author will present his vision for one of the solutions to climate change.

Keywords

justice, global justice, climate justice, Great Industrial Revolution, mitigation, adaptation, responsibility, developed countries, developing countries

Úvod

Jeden z předních představitelů myšlenek o globální spravedlnosti Thomas Nagel na úvod svého textu „The Problem of Global Justice“ říká: *„Nežijeme ve spravedlivém světě. To je možná nejméně kontroverzní tvrzení, které by se dalo vznést v politické teorii. Je však mnohem méně jasné, co, pokud vůbec něco, spravedlnost na globálním měřítku znamená. K čemu by nás měla naděje v spravedlnost vést v doméně mezinárodních a globálních institucí a v politikách států, které jsou v pozici ovlivňovat světový řád.“* (Nagel, 2017)

Ze slov Thomase Nagela se okamžitě naskýtají dvě otázky. Jaké jsou ony instituce a státy, které se nacházejí v pozici ovlivňující celý světový řád. Mezi organizace je nutno zařadit Organizaci spojených národů, Evropskou unii, Světovou obchodní organizaci nebo například Mezinárodní měnový fond. Tyto organizace samy o sobě říkají, že byly vytvořeny za účelem vytvoření globálního míru, prosperity a řádu skrze vládnutí mezinárodní bezpečnosti, obchodu, monetární politiky a klimatické spravedlnosti. Magazín US news and World Report označuje za nejvlivnější státy světa Spojené státy Americké, Čínu, Indii, Rusko, Velkou Británii, Německo, Francii, Japonsko nebo Spojené Arabské Emiráty (U.S. news, 2013). Není náhodou, že všechny tyto státy jsou zároveň součástí výše zmíněných organizací a mají tedy možnost dominovat politickému prostředí v globálním i lokálním měřítku. Takovéto státy jsou v politických teoriích označovány také jako rozvinuté státy. Této pozice jsou státy schopny dosáhnout silnou ekonomickou základnou, která se poté přímo odráží i do vojenské a monetární převahy. Odkud se ale z pohledu dějin vzala ona ekonomická převaha? V textu „Why are some countries Rich and others poor“ autoři za tyto příčiny označují volný trh, finanční investice, mírné klima, dobrou zdravotní úroveň obyvatelstva, vysoké vzdělání a funkční finanční trh (Brown a kol., 2016). Pokud přijmeme tyto příčiny za své, není možné přehlédnout všeobecné kulturní sociální i historické rozdíly. Například Spojené Arabské Emiráty mají kulturně, politicky a historicky mnohem blíže například k Jemenu než k Německu, i přes to jsou to ale právě tyto dvě země určující globální řád.

Důvodů, proč se tyto země dostaly do své současné pozice, je mnoho, ale mezi hlavní příčiny patří vlastnictví nebo vliv na nerostné suroviny a jejich následné spalování. Autor mezi tyto příčiny také označuje Velkou průmyslovou revoluci a

její dopady na zbytek světa. Jsou to právě dnes nejvlivnější státy, které nejvíce těží z oné revoluce, která drasticky devastovala a stále vedlejšími účinky devastuje globální klima. Zároveň ale tyto země dnes propagují „zelenou politiku“. Ona propagace zelené politiky ale častokrát propagací končí, aniž by slova byla změněna ve skutky. Autor v práci tedy také prozkoumává skutečné situace mitigace a adaptace zprostředkované rozvinutými zeměmi. Všechny tyto informace formovaly finální výzkumnou otázku této práce: „Jak funguje klimatická spravedlnost v rozdílně rozvinutých zemích?“.

Práce je rozdělena do tří hlavních částí. Bude rozebrán koncept spravedlnosti a poté globální a klimatické spravedlnosti, přičemž hlavními podklady budou texty například Gillian Brock, Omara Dahmoura nebo Johna Rawlse. V druhé části autor bude prezentovat data a informace o historické odpovědnosti za klimatické změny. Zde bude řešena například Velká průmyslová revoluce začínající v roce 1760. V poslední kapitole se autor bude věnovat odpovědnosti k aktuálním klimatickým změnám, poté mitigaci a z nich plynoucí adaptaci. V poslední kapitole „Shrnutí a závěr“ autor představí mimo jiné svou vizi pro vyřešení klimatické krize.

Otázky globální spravedlnosti a politického nastavení našeho světa nejsou ani zdaleka tak hluboce prozkoumány jako politické teorie týkající se vnitrostátních otázek. Práce se tedy snaží alespoň částečně vyplnit tuto mezeru v politologické vědě a zároveň přidat svou vlastní perspektivu.

1. Spravedlnost

Pro jednodušost a srozumitelnost práce je důležité vydefinovat, co spravedlnost vůbec znamená. Téma spravedlnosti je jedno z největších témat filozofie od počátků lidského myšlení. Už samotné teorie ctností, jak je definují starověcí filosofové v čele s Platónem či Aristotelem, lze označit za teorie spravedlnosti. Žít ctnostně nebo správně, se ve svém nitru může chápat jako určitá teorie dotýkající se spravedlnosti, jelikož žít ctnostně nebo správně znamená žít spravedlivě.

1.1 Aristotelovo pojetí spravedlnosti

Právě Aristoteles definuje spravedlnost jako ctnost, tudíž dokonalou schopnost, která se projevuje ve vztahu k druhému. Základní vlastností je schopnost nalézt vhodný střed, který je nutné správně vystihnout, čili spravedlnost představuje střed zájmů a potřeb, čímž představuje zároveň rovnost. Aristoteles zároveň upozorňuje na různé představy o spravedlnosti. Těmito představami chápe zaprvé spravedlnost jako poslušnost k míře zákonů, kterou nazývá celou (obecnou) spravedlností. Takováto představa předpokládá chování podle základních ctností, zakazuje špatné jednání a předpokládá udržitelnost tohoto jednání pro blaho obce. Zadruhé spravedlnost chápe jako rovnost, která se projevuje v různých formách jednání – toto označuje jako částečnou spravedlnost. Je zajímavé, že Aristoteles při výkladech spravedlnosti používá matematické výrazy. Například pojem aritmetická úměra používá pro vysvětlování výměnné spravedlnosti a geometrická úměra při vysvětlování rozdělovací (distributivní) spravedlnosti. Aristoteles také vysvětluje, kdy dochází k porušení spravedlivosti. Takovéto případy známe spíše z negativní zkušenosti, tedy když zakusíme bezpráví. Jako příklad bezpráví Aristoteles používá mezi jinými ztráty nebo újmy, přičemž pro jejich narovnání je nutné opětovné stanovení středu, což je úkolem soudce. V ten moment on určuje, co je střed a stanovuje rovnost. Takto mluvíme o spravedlnosti vyrovnávací nebo opravné. Ovšem Aristoteles soudil, že „opravná spravedlnost“ pouze nekopíruje povahu újmy, ale vyžaduje, aby viník trpěl více, než způsobil. Opravná spravedlnost vede k uplatnění zákona jako stanovitele středu; střed nebo rovnováha zde není stanovena přirozenou povahou věci, ale zákonem. Aristoteles tak ukazuje, že

existují různé druhy práva, které se liší jak povahou činnosti, tak uplatněním zákona. Aristoteles tedy pracuje s přirozeným zákonem (fysikon) a „smluvně“ stanoveným zákonem (nomikon). Principy přirozeného práva mají vždy stejnou platnost, jsou neměnné a vyjadřují pravou (přirozenou) uspořádanost věcí. Stanovené zákony vycházejí ze zkušeností a jako takové by neměly odporovat přirozeným zákonům. Aristoteles si uvědomuje, že tyto zákony nejsou dokonalé, a tak mluví také o slušnosti (epikia) jako formě práva, která pomáhá opravovat stanovené právo. Mimo jiné právem je pro Aristotela také slušnost jako vhodnost nebo přiměřenost, která má opravit zákonné právo. Epikia musí fungovat, protože zákonné právo je pouze obecné, tedy nevyjadřuje úplnou skutečnost, nedokáže popsat vše a obsahuje mezery. Epikia je tedy přímou možností k vyplnění těchto mezer v zákonném právu. Aristoteles tedy svým pojetím spravedlnosti ukazuje, že společenský řád není možné redukovat na zákon ve smyslu právního zákona, není možná úplná aplikace zákona na každý případ, konkrétní případy nejsou vždy převoditelné na vzor zákona a neznáme všechna pravidla řídící naše myšlení (Kříž, 1996) (Jinek, 2017) Jedná se tedy přirozeně o nesmírně obsáhlé téma, které se neustále posouvá dále, přičemž s každým dalším krokem vpřed přichází množství kritiky a reakcí.

1.2 Distributivní spravedlnost

Pro správné pochopení argumentů uvedených v této práci je důležité se vedle všech zatím prezentovaných teoriích o spravedlnosti zaměřit i na spravedlnost distributivní. Distributivní spravedlnost totiž představuje mechanismus, kterým jsou rozdělovány ekonomické výnosy a náklady společnosti mezi její členy. V kontextu této práce společnost nechápeme jako jeden stát nebo komunitu, ale globální společnost, přičemž výnosy a náklady by se měly spravedlivě rozdělit mezi všechny lidi, komunity či státy. Tento mechanismus na vnitrostátní úrovni funguje prostřednictvím implementovaných právních norem, státních institucí a veřejných politik. Z globálního hlediska je problémem absence těchto prostředků. Problematika distributivní spravedlnosti je jedním z nejstarších témat politických diskuzí. Aristoteles například ve své knize Etika Nikomachova nazývá spravedlnost nejvyšší lidskou ctností a spravedlivým to, co ve společnosti působí a zanechává blaženost (Kříž, 2021).

Jedno z pojetí distributivní spravedlnosti je, že s lidmi má být zacházeno na základě stejných pravidel. V tomto kontextu je spravedlivé, aby každý dostal to, co si zaslouží v pozitivním i negativním smyslu. Pokud přistoupíme na toto pojetí, pak realita, kdy jsou nejméně zodpovědné státy nejvíce ovlivněny klimatickými změnami a zároveň dostávají minimální nebo žádnou životně důležitou podporu od států odpovědných, vytváří problémy, které z této reality vyplývají.

V historii existovaly pouze malé příležitosti pro dnes rozvíjející se státy, aby se dostaly na stejnou úroveň, kterou dnes drží státy rozvinuté. Toto je samo o sobě bodem, který je možné dlouze debatovat, ale v rámci distributivní spravedlnosti tak, jak je zde a dále níže nadefinována, se jednoznačně jedná o problém. Velká průmyslová revoluce, která postavila do čela světa dnes rozvinuté státy, nepřinesla všem stejné příležitosti. Naopak mnohokrát také stála za odebráním těchto příležitostí a s nimi spojenými právy a svobodami. To je hlavní důvod, proč je průběh Velké průmyslové revoluce problémový. Kdyby se odehrála jenom v jedné části světa nebo regionu a onen region by díky ní nezačal vstupovat do svobod jiných regionů, v rámci distributivní spravedlnosti defacto není v ničem problém. V průběhu dějin měl každý stát příležitosti pro podobný růst, přičemž on samotný ekonomický růst je toho důkazem. Věřím, že z těchto a v průběhu práce dále prezentovaných dat je na místě, aby odpovědné státy poskytovaly pomoc rozvíjejícím se státům.

1.2.1 Princip rozdílu

Bohatství státní ekonomiky není v jednotlivých obdobích pevně dané, ale může být ovlivněno mnoha faktory, které jsou pro hospodářský růst důležité. Mezi tyto faktory patří například technologický pokrok nebo změny v politice, které ovlivňují, kolik jsou toho lidé schopni vyprodukovat svou prací. Hlavním rysem průmyslově vyspělých zemí je právě schopnost vyprodukovat více bohatství než země nevyspělé. Podle převládajícího ekonomického názoru se bohatství nejsnáze zvyšuje v systémech, kde ti, kdo jsou produktivnější, dosahují vyšších příjmů. Tento ekonomický názor částečně inspiroval formulaci principu rozdílu. Můžou se ale vůbec lidé v technologicky nevyspělých zemích jakkoliv rovnat těm ve vyspělých? Tento ekonomický názor poté inspiruje formulaci principu rozdílu.

Rawls navrhuje následující dva principy spravedlnosti. Zaprvé (1) říká, že každý člověk má nárok na dostatečné schéma stejných základních práv a svobod,

kteře je slučitelné se stejným schématem pro všechny. V tomto schématu mají mít všichni stejné politické svobody. Zadruhé (2), sociální a ekonomické rozdíly mají splňovat dvě podmínky, a) mají být spojeny s pozicemi a úřady, které jsou přístupné všem za podmínek spravedlivé rovnosti příležitosti a b) mají být ku prospěchu co nejvíce nejméně zvýhodněným členům společnosti. Rawls si zároveň uvědomuje, že tato pravidla si mohou odporovat, a tak říká, že princip (1) má vždy přednost před principem (2) a princip (2a) má přednost před principem (2b) (Rawls, 1999).

Pokud opět přijmeme tento koncept za svůj, problematika rozdílnosti příležitostí, základních práv a svobod v globálním měřítku je očividná. Stejně tak sledujeme absenci snahy tyto nedostatky vyplnit.

Spravedlnost ale obecně představuje jakýsi intuitivní model, který používáme každý den pro hodnocení jak našeho individuálního rozhodování a rozhodování našeho okolí, tak celý systém, ve kterém žijeme, a jeho nastavení hodnot. Mezi tyto hodnoty patří distribuce prostředků, činnost institucí, spravedlnost práva a v neposlední řadě i správa životního prostředí. Tedy lze tvrdit, že základní princip spravedlnosti spočívá v etickém rozdělování příznivých statků a nepříjemných břemen, ať již v hmotné či abstraktní podobě. To zahrnuje distribuci práv a povinností (jako placení daní nebo účast na branné službě), příjmů a majetku, moci a příležitostí.

Hlavní otázkou spravedlnosti je, jak by něco mělo být, fungovat nebo být organizováno. Odpovědi na tyto otázky se různí podle prostředí, času, kultury nebo sociální skupiny. Jeden může požadovat spravedlnost na základě existujícího psaného práva, zatímco jiný může argumentovat pro změnu zákonů z důvodu jejich nespravedlnosti, čímž zasahuje do přirozenoprávního aspektu. Slovy Miloše Večeři „Spravedlnost je lidskou konstrukcí a lze pochybovat, že ji lze realizovat pouze jedním způsobem” (Večeřa, 1997). Jednoznačně na spravedlnost tedy není možné nahlížet objektivně, ze samotného principu spravedlnosti se jedná o značně diskurzivní pojem. Je ale nutné podotknout, že se také jedná o morální soud, podle kterého je každý souzen a měl dostat, co mu náleží.

Celá problematika tohoto pojmu se ještě násobí, začneme-li mluvit o spravedlnosti v širším měřítku. Globální spravedlnost a klimatická spravedlnost se zdá být mnohokrát více obtížně dosažitelná, protože může existovat právě jenom v globálním měřítku. To dále úzce souvisí s problémem legitimacy zákonů nebo

rozhodnutích položených na základech těchto teorií. Dále se můžeme ptát, zdali existuje nějaká přímá povinnost se těmito pravidly, určenými autoritami, řídit. Práva takto položená mohou být ze strany široké veřejnosti důvodně porušována, pokud se začnou objevovat pochybnosti o jejich uplatňování, nebo budou již ze své podstaty považována za nespravedlivá. Nabízí se tedy otázka, zda je vůbec možné dosáhnout spravedlnosti globální a klimatické na nějaké rozumné a široce akceptovatelné úrovni. V této bakalářské práci bude autor předkládat podklady pro alespoň částečné zodpovězení otázek týkajících se klimatické spravedlnosti.

1.3 Globální spravedlnost

Koncept nazývaný „globální spravedlnost“ vznikl jako reakce na rostoucí globální vzájemnou závislost a erozi národní suverenity po druhé světové válce. Akademická morální reflexe reagovala na tyto události zejména v kontextu zjištění, že světová chudoba převzala pozici války jako největšího zdroje lidského utrpení. Globální institucionální řád významně ovlivňuje ekonomické vyhlídky zemí a jejich občanů, přičemž vážné nedostatky ve splnění sociálních a ekonomických lidských práv vedou k dalším nedostatkům v oblasti občanských a politických lidských práv.

Vznik debat o globální spravedlnosti je úzce spjat s rostoucím významem sociálních institucí a potřebou rozšířit institucionální morální analýzu za hranice státu. Koncept spravedlnosti se tedy rozšiřuje na globální pole a ukazuje, jak mohou být občané bohatých zemí potencionálně zapojeni do násilí a chudoby, která je chudým globálně způsobena. Jedná se o myšlenku ze své podstaty ryze kosmopolitní, protože uznává, že lidé po celém světě sdílejí společnou lidskost a propojenost, a proto mají morální odpovědnost k sobě navzájem. Důraz je kladen na potřebu spravedlivé distribuce zdrojů, příležitostí a práv mezi jednotlivci a komunitami po celém světě. (Brock, 2009)

Pro globální spravedlnost můžeme tedy jako klíčové označit tyto čtyři následující body. Prvním je spravedlivá distribuce, tedy zajištění toho, aby zdroje, příležitosti a výhody byly rozděleny spravedlivým dílem mezi všechny jednotlivce a komunity bez ohledu na rasu, národnost, pohlaví nebo jiné charakteristiky. Druhým jsou lidská práva, kterými rozumíme ochranu a zajištění základních lidských práv a svobod všech jednotlivců, včetně práva na život, svobodu a

bezpečnost, jak je to zakotveno ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Dalším bodem je environmentální udržitelnost. Environmentální udržitelnost je klíčovým bodem ve všech aktuálních debatách jak o globální spravedlnosti, tak v každodenním strádání milionů lidí po celém světě. Jedná se tedy o uznání propojenosti environmentálního zdraví a lidského blahobytu a prosazování udržitelných praktik pro ochranu planety pro současné a budoucí generace. A konečně v poslední řadě můžeme mluvit o zodpovědnosti a právním státu, tedy vynuovení zodpovědnosti jednotlivců, vlád a institucí za jejich jednání a zajištění dodržování mezinárodního práva a standardů.

Jak již bylo nastíněno v předchozích kapitolách, koncept spravedlnosti je velice problémovou i kontroverzní oblastí filozofie. Posune-li se pak debata dále na spravedlnost globální, rozdíly v názorech, normách a přístupech se začnou lišit exponenciálním způsobem. I přesto ale můžeme definovat určité přístupy k chápání globální spravedlnosti. Příkladem nám budou tři různé komunity definované napříč teoretiky globální spravedlnosti. (Dahbour, 2005)

1.3.1 Community of trade

První koncepcí o globální spravedlnosti ze tří komunit, které by mohly být schopny vést ke globální spravedlnosti je komunita obchodu, kterou filosof a profesor Omar Dahmour definuje takto: *„První model, společenství obchodu, předpokládá hodnotu nebo přínos hospodářského růstu, který údajně vyplývá z otevření domácích trhů a ekonomik obecně volnému obchodu a zahraničním investicím. Světový mír bude výsledkem uznání států, že mezinárodní obchod přináší globální ekonomické výhody. Toto uznání by mělo časem přinést mezinárodní obchodní dohody, které zajistí nepřerušovaný tok kapitálu, zboží a pracovních sil přes hranice. Vojenské konflikty budou považovány za iracionální zásah do rostoucího globálního propojení, k němuž přirozeně dochází na relativně neregulovaném světovém trhu.“* (Dahbour, 2005)

Původ této myšlenky lze najít již u Immanuela Kanta, který tvrdil, že dokud státy mají důvod, vidí přínosy způsobené globální integrací mezinárodního trhu, budou mít důvody jednat uváženě a v mezích zdravé diplomacie. Dnes už je jasné, že takto svět nefunguje a volný trh, ať už na globální nebo vnitrostátní úrovni, není zárukou větší svobody, spravedlnosti či životní úrovně (Soll, 2022). Opiové války, konflikty plynoucí ze snahy ovládat euroasijské obchodní cesty až po dnešní války

o zdroje, jak je známe z historie, ukazují, že takovýto přístup není dlouhodobě udržitelný. Stejný postoj zastával například i Albert Einstein. Ten v průběhu svého života v mnoha ze svých spisů vysvětluje, proč takovéto nastavení nefunguje, pomocí historického kontextu. Například říká, že většina historicky nejvýznamnějších států vděčila za svoji existenci nikoliv diplomacii či volnému trhu, ale dobývání svých slabších protějšků. Takovéto dobovačné národy se postupně usazovaly právně i ekonomicky coby privilegovaná třída dobytých zemí. Postupně uchvacovaly pro sebe monopol vlastnictví půdy a jmenovaly vůdčí pozice z vlastních řad (Einstein, 1949). Přírodním příkladem takového fungování nám mohou být „okrajové“ regiony (mimo Evropu, Spojené státy apod.), které byly ovládány koloniálními velmocemi. Z pohledu velmocí i v tomto prostředí fungoval volný trh. Na území Velké Británie probíhají debaty i obchodování s půdou a jinými prostředky, které budou využívány pro chod lokálního průmyslu. Pro tyto regiony to neznamena volný trh, ale nadvládu zahraniční velmoci, která diktuje řád v cizí zemi. Volný trh v tomto případě zajišťuje prosperitu pouze těm, kteří vlastní výrobní prostředky. Takovéto nastavení poměrů přináší svobodu a růst životní úrovně pouze vybrané části populace, zatímco tu druhou využívá pro svoji existenci. Nemůžeme tedy v žádném případě mluvit o spravedlnosti. Toto tvrzení platí v současné době i na vnitrostátní úrovni. S nárůstem volného trhu, těžkého průmyslu a všeobecné průmyslové revoluce se začala využívat i dětská práce, která s sebou přinášela neuvěřitelně vysokou úmrtnost. Průměrná délka života byla mimořádně nízká – mezi příslušníky pracujících vrstev se pohybovala kolem dvaceti let (Porter, 2017). Dětská práce je samozřejmě dnes v západním světě zakázána. V globálním měřítku je ovšem stále přítomna. V roce 2021 počty pracujících dětí vzrostl na 160 milionů (UNICEF, 2021). Toto je jen dalším důkazem, proč volný trh s sebou nepřináší spravedlnost, rovnost a vyšší životní úroveň.

1.3.2 Community of law

Dalším široce debatovaným modelem je právní komunita. Tato koncepce pracuje s defacto současným globální nastavením a idealizuje jej. Jedná se tedy o koncept přímo pracující s mezinárodním právem. Sdílí s ním tedy i všechny problémy. Mezinárodní právo ze své podstaty ztělesňuje ústupky suverenity států, které jsou primárními legitimními aktéry uznanými v mezinárodních právních

dokumentech. Stejně tak mezinárodní právo postrádá jakékoliv účinné institucionální ztělesnění. Institucionální nastavení společenství, jako jsou Organizace spojených národů nebo EU, jsou ve finále stále jen uskupení suverénních států, které se skrze tyto instituce snaží dosáhnout vyšších zisků. Jedinou institucí, která by se dala v určitých bodech označit jako zastávající se potřeb široké společnosti bez ohledu na státní příslušnost, je Evropský parlament, který má ale velice omezené pravomoci, jeho vliv a přesah na globální spravedlnost je defacto nulový.

Proto, aby právní komunita mohla fungovat, museli by státní aktéři dát stranou část své suverenity. Na jedné straně omezení státní suverenity naznačuje, že skutečné společenství práva by mělo být takové, v němž by suverenita nebyla uznávána buď vůbec, nebo pouze jako princip přísně podřízený jiným hlediskům (například lidským právům). Na druhou stranu, aby se tak stalo, bude nezbytné vytvořit mnohem účinnější mechanismy na prosazování těchto norem, než jakých je možné v současnosti využít.

Existují dva hlavní důvody pro odebrání státní suverenity, na kterých se dá jednoduše shodnout. Prvním důvodem je, že jsou na světě takové problémy, které ze své globální povahy (hlad, podvýživa, klimatické změny, finanční spekulace, znečištěné životní prostředí apod.) nelze řešit jinak než podkopáním suverenity konkrétních států, a za druhé, že lidská práva mají větší váhu než práva plynoucí ze státní suverenity, neboť lidská práva jsou důležitějším hlediskem než suverenita, protože se vztahují přímo na jednotlivé osoby (Dahbour, 2005).

Nabízí se ovšem otázka, jak by bylo takovéto podvolení se globálnímu právnímu řádu vynucováno, a zda by tento nový druh globálního společenství byl schopen jednat nezávisle na jiných subjektech, jakými jsou např. suverénní státy nebo sociální hnutí. Z těchto otázek a případných důsledků, které by odpovědi mohly přinášet, vyplývají napovrch výrazné problémy tohoto konceptu.

1.3.3 Community of autonomous communities

Třetím a posledním konceptem obecně používaným v globální spravedlnosti jsou autonomní společnosti. V minulém a částečně i současném století jsme svědky snahy vytvořit globální řád a mír pomocí větší globální provázanosti a komunikace prostřednictvím globálních trhů a mezinárodních organizací. Ze zkušeností ale již víme, že takováto provázanost může častěji než

jindy vést k růstu globální nespravedlnosti a konfliktu. Pokud selžou koncepty komunity obchodu a právní komunity, nabízí se další možnost – svět autonomních komunit, které jsou k sobě spíše lhostejné, než aby sdílely společný zájem. Vytvořena by byla tedy kompletně nová alternativní struktura světového řádu, který se naopak snaží omezit míru a intenzitu globální vzájemné závislosti pomocí vytváření a následné podpory striktně autonomních společenství. *„Tento model historicky naznačuje jak Rousseauova vize autonomních městských států, tak Hegelova idea racionálního státu. Obě mají své současné projevy – v případě hegelovské myšlenky v konceptu "ústavního vlastenectví", který zastává Jorgen Habermas a další a který se částečně realizuje ve vyvíjející se ústavě Evropské unie, a v případě rousseauovské představy v myšlenkách environmentální udržitelnosti a deglobalizace, které využívají současná hnutí za životní prostředí a globální spravedlnost“* (Dahbour, 2005). Bavíme se tedy o myšlence ústavního patriotizmu, která poskytuje ospravedlnění věrnosti státu pouze do té míry, do jaké ztělesňuje spravedlivé nastavení. Hegelova idea ve své podstatě říká, že ty státy, které ve svých ústavách ztělesňují nejrationálnější etické principy, mají práva vyššího řádu nad těmi státy, které je neztělesňují. Habermas říká, že pouze ty státy, které ztělesňují procedurální spravedlnost, mají právo vyžadovat loajalitu. *„V obou případech je globální společenství místem, v němž se racionální principy postupně šíří ze země do země s předpokladem, že státy se stávají méně antagonistickými v té míře, v jaké tyto principy ztělesňují“* (Dahbour, 2005).

1.4 Klimatická spravedlnost

V roce 1987 je dokončen výzkum Světové komise OSN pro životní prostředí a rozvoj, který je později prezentován před valné shromáždění OSN. Výzkum přímo prezentuje obrázek rapidně se měnícího světa, v němž jsou nerostné suroviny těženy a spalovány v obrovském množství. Text na jedné straně sice prezentuje snižující se trend novorozenecké úmrtnosti nebo zvyšující se průměrnou dobu života a globální gramotnost, zároveň ale říká: *„Na světě je více hladovějících lidí než kdykoli předtím a jejich počet se zvyšuje. Stejně tak počet těch, kteří neumějí číst nebo psát; počet těch, kteří nemají nezávadnou vodu nebo bezpečné a zdravé domovy, a počet těch, kteří nemají dřevěné palivo, kterým by si mohli vařit a topit. Propast mezi bohatými a chudými národy se zvětšuje, nikoli zmenšuje, a vzhledem*

k současným trendům a institucionálnímu uspořádání je jen malá naděje, že se tento proces podaří zvrátit.“ (Bolin, 2008).

Z výše prezentovaného textu je nezpochybnitelné, že v momentě, kdy se začneme bavit o klimatické spravedlnosti, musíme se nutně bavit i o globální spravedlnosti a společenské spravedlnosti jako takové obecně. Všechny tyto termíny a koncepty jsou nesmírně provázány. Pokud by ale měla být klimatická spravedlnost přímo definována, bylo by tak nejlépe učiněno těmito šesti pilíři, které využívá Centrum pro klimatickou spravedlnost Kalifornské univerzity (UC Center for Climate Justice, 2022). Prvním pilířem je spravedlivý přechod. Spravedlivý přechod označuje snahu transformovat systém, který je závislý na spalování nerostných surovin na systém, který dokáže fungovat na obnovitelných energiích. Tento přechod klade také důraz na zaměstnanost v sektoru obnovitelných energií a dalších zelených sektorech, udržitelné využívání pozemků a půdy vůbec a širší politickoekonomickou transformaci. Příkladem pro spravedlivý přechod a klimatickou spravedlnost nám může sloužit The Green New Deal, který se snaží vyřešit problém klimatických změn takovým způsobem, který by nenechal miliony lidí bez práce. Druhým pilířem je sociální, rasová a environmentální spravedlnost. Klimatická spravedlnost ze své podstaty spojuje sociální, rasové a environmentální problémy. Uvědomuje si, že klimatická změna má neproporční dopady na nízkopříjmové a BIPOC (black, indigenous a people of colour) komunity po celém světě (European Environment Agency, 2023). Tyto skupiny jsou zároveň ty nejméně zodpovědné za aktuální situaci. „(...) v rafineriích umístěných v kalifornském ropném koridoru Bay Area jsou nízkopříjmové komunity a barevné komunity nejvíce ovlivněny přítomností petrochemického průmyslu. Emise z těchto zařízení zhoršují kvalitu ovzduší v tomto regionu, což obyvatele vystavuje vyššímu riziku rakoviny, srdečních onemocnění, dýchacích potíží, jako je astma, a dalším život ohrožujícím zdravotním dopadům.“ (UC Center for Climate Justice, 2022). Případů jako je tento, můžeme najít mnoho. Stačí se podívat na jakýkoliv ostrovní stát nebo jakékoliv oblasti na pobřeží oceánu, kdy prognózy ukazují značně nepříznivé vyhlídky, pokud bude současný trend změny klimatu pokračovat. Síla klimatické spravedlnosti spočívá v tom, že se poukazuje na kořeny těchto problémů, a tím se zároveň prezentuje široké spektrum sociálních, rasových a environmentálních nespravedlností. Třetím pilířem jsou domorodá opatření v oblasti klimatu. Tento pilíř vysvětluje, jak změna klimatu ovlivňuje domorodé

komunity po celém světě. Tyto komunity jsou na jedné straně závislé na svém ekosystému pro životy a přežití vůbec, a zároveň jsou na něj jejich samotné identity blízce napojeny. Proto jsou lidé z těchto komunit v první linii boje za klimatickou spravedlnost. Tento pilíř je tedy důkazem, že klimatická spravedlnost není pouze o životním prostředí, ale pracuje i s filozofií práva na sebeurčení, distribuci a uznání. Čtvrtým pilířem je odolnost a adaptace komunit. Komunity, které zažívají klimatické změny nejvíce, jsou zároveň i ty, které jsou za ně nejméně zodpovědné. Odolnost v tomto případě znamená schopnost vybrané komunity zotavit se z vlivů klimatu, jako například hurikánů, záplav a sucha. Adaptace na druhé straně znamená schopnost redukovat zhoršující se dopady klimatických změn. Jsou to zároveň chudé země, které mají nejnižší adaptační kapacitu, a jako strategie pro zvýšení adaptační kapacity byly prosazovány konvenční modely ekonomického rozvoje. Tyto modely jsou však založeny na nespravedlivých systémech, které jsou za vznik problému zodpovědné v první řadě. Namísto je tedy nahlížet na adaptovatelnost a odolnost z jiného hlediska, a to z hlediska sociální spravedlnost a rovnosti. Takovýto pohled by vedl k modelům jako je potravinová suverenita, správa lesů ve společném vlastnictví a energetická demokracie. Podpořilo by to místní komunity v rozvoji jejich vlastních řešení a umožnilo by jim to mít přímý prospěch z místních opatření v oblasti klimatu. Pátým pilířem jsou přírodní klimatická řešení. Tento pilíř zdůrazňuje důležitost lesů a zemědělských pozemků *„jako kritické ekosystémy pro spravedlivá opatření v oblasti klimatu“* (UC Center for Climate Justice, 2022). Jsou to právě lesy, které reprezentují jednu z nejdůležitějších strategií pro boj se změnou klimatu. Jedná se o přirozené „chytáče“ znečištění. Dále tropické pralesy fungují jako prostředí pro masivní biodiversitu a domov pro domorodé komunity. Zadruhé udržitelné farmaření prezentuje možnosti, při kterých je možné v zemi zadržovat více karbonu. Pro správné fungování těchto praktik je nutné, aby takovéto pozemky byly v rukou malých podnikatelů a domorodých skupin. Systém musí být nastaven takto, protože pouze to je zárukou správného generování sociálních a ekologických rozhodnutí. Posledním pilířem je vzdělávání a zapojení v oblasti klimatu. Společnost se musí začít více aktivně vzdělávat v oblasti klimatu. Lidé jsou dnes ze všech stran v obrovském množství bombardováni dezinformacemi přicházejícími od politiků, podnikatelů nebo zájmových skupin. Reklamní kampaně ropných aglomerátů, fungující už desítky let, zanechaly v celé společnosti neuvěřitelné lži, které dnes

ničí možnosti masové mobilizace. Můžeme tedy jen spekulovat, za jaké utrpení způsobené klimatickými změnami jsou zodpovědné těžbařské společnosti svými dezinformačními kampaněmi. Všechny výzkumy, které tyto společnosti samy financují, aby zjistily svůj vliv na klima, jsou veřejné a jednoduše dohledatelné na internetu. Z toho můžeme usuzovat, jak velká je „úspěšnost“ těchto společností. Je tedy nutné, aby se široká veřejnost napříč politickým spektrem začala více vzdělávat v otázkách klimatu. Jen tak bude možné mobilizovat dostatečně velkou část společnosti, která bude mít možnost zastavit stávající trend drancování.

2. Které země jsou historicky zodpovědné za klimatické změny?

V aktuální situaci je také důležité se ptát, kdo je zodpovědný za ono ničení klimatu. Správnou odpovědí je, že je to každý z nás. Samozřejmě není ve schopnostech každého jednotlivce, aby ovlivnil, jakým způsobem se bude země rozhodovat v posouvání ekonomiky, a už vůbec není schopen ovlivnit rozhodování soukromých firem v tomto směru. Co ale může člověk dělat je vzdělávat se a sám minimalizovat svůj dopad. Jsou to právě lidé v bohatých a vyspělých zemích, které mají masivně největší karbonovou stopu. Globálně na první pozici sedí Čína, která v roce 2016 vyprodukovala 10,432,751,400 tun CO₂, čímž je sama zodpovědná za necelých 30 % globálních emisí. Z takovýchto dat lze Čínu snadno odsoudit, ale pokud tak chceme učinit, musíme být schopni ukázat i na „náš“ dopad. Spojené státy ve stejném roce vyprodukovaly 5,011,686,600 tun CO₂, což je 14 % globálních emisí. Důležité je ale při prezentování těchto dat zdůraznit, že Spojené státy mají také čtyřikrát méně obyvatel. Nejvýše položenou evropskou zemí je Německo, které se v globálním žebříčku největších znečišťovatelů dostalo na šestou pozici. Německo se může zdát z pohledu řadového občana, který pouze okrajově sleduje globální politické dění, jako možný symbol progresu na evropském kontinentu. Přece jenom Německo je středem Evropské unie, je to země, která aktivně buduje nové technologie a nabízí množství pracovních příležitostí. Pokud se ale podíváme na statistiky související se změnou klimatu, uvidíme, že Německo se svými 775,752,190 tuny CO₂ v průměru na občana překonává i výše zmiňovanou Čínu. A nezdá se, že by se Německo mělo někdy v blízké budoucnosti radikálně změnit. Německý boj proti jaderné energii, která ve srovnání s elektrárnami spalujícími nerostné suroviny neprodukuje ani zdaleka takové množství emisí, je stále velice silný. Co se týká České republiky, ta se umístila na třicátém sedmém místě s 111,825,428 tuny CO₂, v průměru na občana ovšem porážíme jak Čínu, tak Německo. Na úplně druhé straně spektra leží Chad, který se řadí mezi země, na které má změna klimatu ten nejdrastičtější vliv. Pokud se ale podíváme na jeho vliv na změnu klimatu, zjistíme, že se globálně řadí na sto padesátou osmou pozici s 1,670,941 tuny CO₂. Ani přepočítání na průměr na obyvatele nic nemění, i v tomto případě je Chad v poslední desítce zemí. Chad má ovšem více občanů než Česká republika (Worldometer, 2024).

Toto jsou data ze současnosti. Jak jsme se k nim ale dostaly? To je otázka, která je v srdci klimatické spravedlnosti. Kdo je historicky zodpovědný za změnu klimatu? Celkové množství CO₂ vyprodukované od začátku Velké průmyslové revoluce je úzce spojeno se zvýšením teploty o 1,2 stupně celsia. Celkově lidé od roku 1850 vyprodukovaly asi 2,500 bilionů tun CO₂. V čele žebříčku historicky největších znečišťovatelů sedí opět Spojené státy, které od roku 1850 vyprodukovaly asi 509 giga tun CO₂, čímž jsou zodpovědné asi za 20 % globálního celku. Na druhé spíše vzdálené pozici je Čína s 11 % následovaná Ruskem a Brazílií se 7 a 5 %. Největším postkoloniálním znečišťovatelem je Německo a Spojené království se 4 a 3 %. Spojené státy vyprodukovaly takovéto obrovské množství CO₂ při osídlování nově nalezeného kontinentu. Osadníci totiž při přechodu z východu na západ aktivně plnily zemi pro farmaření. Výše zmínované evropské země dosáhly takových čísel při spalování nerostných surovin v období Velké průmyslové revoluce. Ano, tyto země se sice snaží omezit vypouštění emisí do atmosféry, jejich historický dopad je však stále znatelný. Země jako Brazílie nebo Indonésie svým kácením lesů ve snaze vytvořit prostranství pro pěstování tabáku a gumy stojí hned vedle evropských koloniálních gigantů (Evans, 2023).

Jasnou odpovědí na výše zmíněnou otázku je to, že bohaté země v čele se Spojenými státy, Kanadou, Japonskem a většinou západní Evropy svým počtem obyvatel zahrnují pouze 12 % obyvatel planety. Zároveň ale produkují 50 % všech emisí globálně (The World Bank, 2022). V roce 2009 se bohaté země sešly na klimatickém summitu v Kodani, aby daly slib, že budou do roku 2020 posílat chudým, tedy i nejvíce zasaženým zemím, 100 bilionů dolarů ročně, aby byly schopné se adaptovat na změny klimatu a minimalizovat dopady dalšího růstu teploty. Tento slib je pravidelně nenaplňován. Zatím bylo zajištěno, že se těmto zemím dostává jen velice málo podpory. (Timperley, 2021).

2.1 Velká průmyslová revoluce

Jako Velká průmyslová revoluce se označuje období asi mezi roky 1760 a 1860, během kterého technologický progres, vzdělání a masivní růst kapitálu transformoval nejdříve Velkou Británii a postupně i zbytek západního světa v industriální velmoci. Revoluce se přirozeně také promítla do životní úrovně obyčejných lidí. Nárůst národního kapitálu se promítl nejen v investicích do veřejné

infrastruktury, ale i samotné platy britských dělníků se mezi lety 1760 a 1860 zdvojnásobily. Revoluce také dala vzniknout dvěma novým sociálními vrstvám, a to proletariátu a buržoazii, jež se dělí podle vlastnictví výrobních prostředků. Kvůli tomuto a dalším vedlejším efektům existuje konsensus akademické obce, že se skutečně jedná o jeden z největších mezníků v historii lidstva (Nardinelli a kol., 2018).

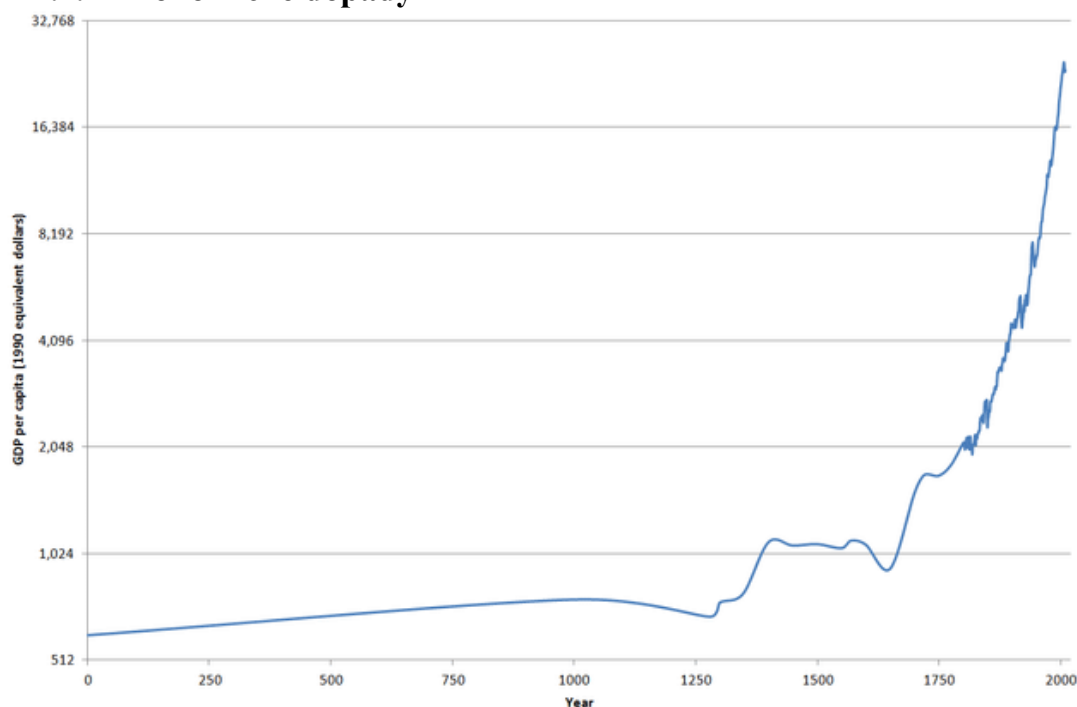
2.1.1 Ekologické dopady

Obr. 1. Tichý loupežník: Řádění smrti na Temži, které si během velkého zápachu vyžádalo životy obětí, jež nezaplatily za vyčištění řeky (Punch Magazine, 1858)

Jako Velká průmyslová revoluce se označuje období asi mezi roky 1760 a 1860, během kterého technologický progres, vzdělání a masivní růst kapitálu transformoval nejdříve Velkou Británii a postupně i zbytek západního světa v industriální velmoci. Revoluce se přirozeně také promítla do životní úrovně obyčejných lidí. Nárůst národního kapitálu se promítl nejen v investicích do veřejné infrastruktury, ale i samotné platy britských dělníků se mezi lety 1760 a 1860 zdvojnásobily. Revoluce také dala vzniknout dvěma novým sociálními vrstvám, a to proletariátu a buržoazii, jež se dělí podle vlastnictví výrobních prostředků. Kvůli tomuto a dalším vedlejším efektům existuje konsensus akademické obce, že se skutečně jedná o jeden z největších mezníků v historii lidstva (Nardinelli a kol., 2018).

2.1.2 Ekonomické dopady

Graf 1: celkový globální ekonomický vývoj civilizace

(University of Groningen, 2023)

Už v předchozích kapitolách bylo nastíněno, jak velký vliv měla Velká průmyslová revoluce na ekonomický růst. Zatímco ale v Evropě a ve vybraných koloniích probíhala revoluce defacto přirozeně a měla hlavně pozitivní vlivy, nemůžeme tak mluvit o zbytku světa. Tam, kde nefungovala vláda koloniálních velmocí, přinášela průmyslová revoluce častokrát války a celkový úpadek sociálních standardů. Obecně ale můžeme říct, že se jedná o obrovský nárůst globální ekonomiky, jak ukazuje přiložený graf.

Například Japonsko (a spolu s ním i většina Asie), které můžeme dnes označit jako ekonomickou velmoc, začalo svoji průmyslovou revoluci o nějakých 100 let později reformami Meidži (Getz, 2024). Samotné reformy byly vyvolány až západním vlivem. V roce 1853 vpluly do přístavu města Eda čtyři válečné americké lodě pod velením komodora Matthewa Perryho, který si přímo vynutil pod hrozbou války změnu tradiční japonské politiky a ekonomie (Szczepanski, 2019). Záměrem bylo, aby se Japonsko stalo odbytovým trhem pro americké zboží. Japonsko bylo předchozí dvě století uzavřenou ekonomikou, kterou ostatní rapidně rostoucí ekonomiky světa viděly jako příležitost pro ještě větší ekonomický růst. Tato změna v tradičním nastavení japonské politiky a kultury se neobešla bez vnitřního

odporu. V té době ještě silná a vlivná vrstva samurajů a jejich dalších spojenců z vrstvy šlechty chtěla zabránit nově se formující „moderní“ politice. Tento rozpol vyvrcholil až ve dvouletou válku (1868-1869), která skončila porážkou opoziční strany. Japonsko tedy mění svoji dosavadní uzavřenou ekonomii a začíná být součástí nyní již defacto globální průmyslové revoluce (Getz, 2024).

Tabulka níže přímo ukazuje postupný přechod z tradiční zemědělsky orientované ekonomiky Japonska na industrializovanou ekonomiku (Mosk, 2024).

Rok	Zemědělství (v %)	Výroba a těžba (v %)	Výroba, Stavebnictví a podpůrná odvětví (v %)	Relativní produktivita práce (v %)
1881-90	42.5	13.6	20.0	68.3
1891-1900	37.8	17.4	25.8	44.3
1900-10	35.5	20.3	31.1	37.6
1911-20	29.9	26.2	38.3	32.5
1921-30	20.0	25.8	43.3	27.4
1930-38	18.5	35.3	51.7	20.8
1951-60	22.0	26.3	39.7	22.6
1961-70	8.7	30.5	45.9	19.1

Tab. 1 Historický vývoj formy ekonomiky v Japonsku mezi lety 1881–1970 (Mosk, 2024).

2.1.3 Afrika

Obr. 2 Výroba palmového oleje v Whydah, západní pobřeží, Afrika
(Nousveaux, 1845)

Průmyslová revoluce ale měla úplně jiné dopady v Africe než kdekoli jinde na světě. Jak píší Dan Allosso a Tom Williford ve svém díle „Modern World History: New Perspectives“:

„Na počátku 19. století ovlivnily Afričany v Africe a africkou diasporu v Americe dva protichůdné trendy. Na jedné straně atlantické revoluce přinesly nové myšlenky, jako je svoboda a volnost, které byly v rozporu s institucí otroctví. Tento rozpor vadil nejen mnoha bílým elitám, ale v některých případech se sami otroci snažili o zrušení otroctví prostřednictvím ozbrojených povstání. Z tohoto důvodu byl zrušen transatlantický obchod s africkými otroky a otroctví skončilo na několika místech atlantického světa, například na Haiti, v severních státech USA a v Mexiku. Na druhou stranu průmyslová revoluce vytvořila vysokou poptávku po primárních produktech, jako je surová bavlna, palmový olej a káva, které byly závislé na práci otroků. Celkově bylo otroctví v Africe a ve velké části Ameriky skutečně posíleno.“
(Libretexts, 2024). Během Průmyslové revoluce se zároveň začaly hledat spolehlivé a levné zdroje na produkci olejů, které by namazaly nově vzniklé stroje a zároveň mohly být využity na tvorbu mýdla. Hygiena totiž začínala v přelidněných evropských městech bývat závažným problémem. Východiskem se ukázala být masová produkce tropických olejů, jako je kokosový, palmový nebo arašídový olej.

Tato výroba byla evropskými mocnostmi vnucena Centrálním africkým státům, které tou dobou stále byly evropskými koloniemi. Opět slovy Dana Allossa a Toma Williforda: „*Prosperita produkce palmového a arašídového oleje vedla k migraci z afrického vnitrozemí na pobřeží. Podpora "legálního obchodu" však nedokázala ukončit obchod s otroky. Produkce primárních produktů ve skutečnosti zvýšila využívání zotročených lidí v rámci Afriky, protože otroctví poskytovalo velké množství pracovních sil potřebných k výrobě palmového oleje a arašídů. Africké otrokářství a vnitřní obchod s otroky otevřeně pokračovaly až do konce 20. století.*“ (Libretexts, 2024).

Africe tedy průmyslová revoluce nepřinesla stejnou radost jako jejímu evropskému protějšku. Naopak efekty průmyslové revoluce mohou být jedním z hlavních důvodů, proč mnoho afrických států dnes zažívá takové ekonomické, sociální a environmentální problémy, které zažívá. V době, kdy se zbytek světa ekonomicky a technicky posouval, Afrika byla drancována více než kdy jindy. Ať už právě pomocí vytváření takového průmyslu, který byl vhodný pro bohatou Evropu, nebo přímo vykrádáním jejího obyvatelstva. V době fungování transatlantického obchodu s otroky v letech mezi 1526 až 1867 bylo z Afriky dopraveno okolo 10,7 milionů mužů, žen a dětí. Tito lidé byli nejčastěji převáženi do Západní Indie (historické pojmenování pro antilské ostrovy a bahamské souostroví). V Karibiku, Nizozemské Guyaně a například v Brazílii bylo množství otroků mnohonásobně větší než ve Spojených státech. Zároveň zde byla úmrtnost otroků tak vysoká, že populace nebyla schopna se přirozeně rozrůstat ani obnovovat (Mintz, 2024).

Přívoz otroků z Afriky byl v USA Kongresem zakázán v roce 1808, nicméně domácí obchod s otroky se stále rozrůstal, přičemž se celá populace v nadcházejících 50 letech až ztrojnásobila. Je však nutné dodat, že touto dobou již v Americe aktivně probíhala průmyslová revoluce. Tato modernizace ekonomiky a průmyslu tedy v žádném případě nepřinesla jakoukoliv osvětu v doméně podnikání. Tedy ona zvýšená životní úroveň a pracovní podmínky, které průmyslová revoluce reprezentuje, se vztahují pouze na vybrané skupiny lidí. Přesně řečeno bílé Evropany. Otroctví bylo ve Spojených státech ústavně zakázáno až v roce 1865. Skoro 100 let po začátku průmyslové revoluce.

3. Vyspělé země, mitigace, adaptace

Změna klimatu a následné globální oteplování mají diametrálně rozdílné dopady podle toho, v které části světa se pohybujeme. Vyspělé země jako Spojené státy nebo evropské státy mají daleko větší odolnost vůči rizikům, kterým čelí. Jeden z předních představitelů debat o klimatické spravedlnosti Simon Caney pracuje s dvěma přístupy k řešení klimatické krize. Jedná se o mitigaci a adaptaci, přičemž mitigaci chápe například snahu zasáhnout do klimatické změny omezováním spalování nerostných surovin. Adaptace pak představuje schopnosti či výdaje pro zranitelné aktéry. V případě adaptace se může ve své podstatě jednat o jakoukoliv pomoc. Přes léky na nemoci, potravinovou pomoc, výstavbu infrastruktury až po vzdělávání (Caney, 2005). Je ovšem důležité se ptát, jak a odkud pomoc přichází. V tomto případě je velice častým zdrojem adaptace Mezinárodní měnový fond (MMF) (Martin, 2024), organizace spadající pod OSN, která byla vytvořena na konci roku 1945. „*MMF je celosvětová organizace, která usiluje o dosažení udržitelného růstu a prosperity pro všech svých 190 členských zemí. Činí tak podporou hospodářských politik, které podporují finanční stabilitu a měnovou spolupráci, jež jsou nezbytné pro zvýšení produktivity, tvorbu pracovních míst a hospodářský blahobyt. MMF je řízen a odpovědný svým členským zemím.*“ (MMF, 2024) Z toho, jak MMF sama sebe definuje se může zdát, že se jedná o skoro až utopickou organizaci. MMF má sice 190 členů, ale jenom omezené množství má opravdu rozhodovací schopnosti. V čele celé organizace samozřejmě sedí zástupci Spojených států se svými spojenci z vyspělé strany, kteří mají defacto absolutní kontrolu nad miliardami lidí po celém světě skrze kontrolování jejich státních institucí. Podívejme se na případ z Ekvádoru. V roce 2019 MMF a Ekvádor uzavřeli domluvu o půjčce 4,2 miliard dolarů za podmínky, že se vláda rozhodne pro změny v ekonomickém systému (MMF, 2019). Dohoda byla prezentována jako „komplexní program reforem zaměřený na modernizaci ekonomiky a připravující půdu pro silný, udržitelný a spravedlivý růst“. Ovšem ve skutečnosti program volá po drastickém snížení národního rozpočtu asi o 6 % HDP, přičemž v Ekvádoru toto mělo za následek nárůst nezaměstnanosti o 2,3 % (MacroTrends, 2019). Pro dosažení těchto požadavků bylo zapotřebí propustit z pracovních pozic tisíce státních úředníků, navýšit daně a snížit investice do veřejného sektoru (Weisbrot, 2019). Toto jsou bezpochybně v době klimatické krize existenční problémy.

A je to zrovna i Ekvádor, který je jednou ze zemí, které jsou silně ovlivněny klimatickými změnami. UNDP (Rozvojový program OSN), organizace spadající pod OSN zabývající se adaptací právě v nejvíce zasažených zemích (UNPD, 2024) říká, že ve střednědobých vyhlídkách se dají očekávat na území Ekvádoru drastické efekty klimatických změn. Zintenzivnění extrémních klimatických událostí, zvedání hladin moří, ztráty přirozených zdrojů pitné vody apod. Tyto dopady budou mít negativní vliv na celou ekvádorskou populaci (18 milionů obyvatel), infrastrukturu a zemědělskou činnost. UNDP očekává, že pokud se nepodaří dostatečně zabránit vlivům klimatických změn, Ekvádor by mohl do roku 2025 ztratit až 5,6 miliard dolarů (NAP-GSP, 2018). Z výše prezentovaných informací v této i předchozích kapitolách jednoznačně vyplývá, že vyspělé země nezvládají poskytovat takovou pomoc rozvojovým zemím, kterou si zaslouží. V případě Ekvádoru tomu je i naopak, kdy ona snaha o „adaptaci“ vede ještě k větším komplikacím.

3.1 Odpovědnost za změny klimatu

Mají ale vůbec rozvinuté státy jakoukoliv povinnost pomáhat rozvíjejícím se státům? Jeden z přístupů, jak na tuto otázku odpovědět je, že povinnost řešit problém má ten, kdo jej způsobil. Toto se mimochodem netýká pouze environmentálních debat, ale vůbec celého společenského nastavení. Stejný způsob řešení pomocí reparací bývá použit u dopadů jakékoliv války. Čili ten, co znečišťuje, platí. Tento přístup je zároveň používán u mnoha legálních dokumentů již dnes. Podle Caneyho je potřeba se na tuto skutečnost podívat z dvou rozdílných směrů. Tyto směry označuje jako mikroverze a makroverze. Mikroverze navazuje přímý vztah mezi aktérem, který způsobuje znečištění, a aktérem, který trpí důsledky znečištění. Makroverze zase vytváří nepřímou souvislost mezi jednáním skupiny lidí (např. vypouštěním oxidu uhličitého) na jedné straně a určitou úrovní znečištění na straně druhé. Mikroverze může být aplikována podle Caneyho pouze tehdy, když můžeme identifikovat přímou spojitost mezi břemenem a pachatelem, ale nemůže být aplikována, pokud tato přímá spojitost neexistuje. Což je v případě klimatických změn téměř pokaždé. Spálení 10 tun plastu českou spalovnou se nedá přímo spojit s rostoucími teplotami v na Blízkém východě. Právě v tomto bodě

nastupuje makroverze, která umožňuje připsat větší odpovědnost některým z těchto případů. (Caney, 2005)

Jsou to ale vůbec samotné státy, které jsou zodpovědné za klimatické změny? Caney nabízí čtyři možné skupiny pachatelů zodpovědné za současné chování klimatu. Prvním jsou jednotlivci. Jsou to právě jednotliví obyvatelé planety, kteří využívají elektřinu pro každodenní činnosti. Stejně tak využívají počítače, telefony, automobily, letadla apod. Všechny zmíněné činnosti nebo objekty produkují obrovská kvanta emisí. Z této logiky by se dalo namítat, že by se odpovědnost měla rozdělit mezi jednotlivce. Druhou možnou skupinou jsou obchodní korporace. Jsou to právě obrovské korporace, které spalují ony nerostné suroviny a masivně odlesňují oblasti. Výzkumy ukazují, že od roku 1988 až do roku 2015 je 100 korporací zodpovědných za až 71 % globálních skleníkových plynů. Mezi tyto korporace patří China Coal, Saudi Aramco, Gazprom OAO, National Iranian Oil Co nebo ExxonMobil Corp. Všechny korporace pracující s nerostnými surovinami (Acciona, 2019). Třetí skupinou jsou státy. Toto je skupina, kterou většina expertů označuje jako hlavní odpovědnou jednotkou. Státy by se měly buďto začít více angažovat do aktivit korporací sídlících na jejich území (nebo registrovaných na jejich území), a tím snižovat produkované emise, nebo být schopny platit cenu adaptace zasažených zemí. Poslední skupinou, kterou Caney komentuje, jsou mezinárodní instituce. Tato skupina by byla odpovědná, pokud by bylo dokázáno, že za příčiny znečištění nemohou státy a korporace, ale mezinárodní instituce, či snad celé mezinárodní systémové nastavení. V tomto případě se dá pracovat s tvrzením, že mezinárodní instituce jako Evropská unie, Světová obchodní organizace nebo IMF jsou na vině tím, že podporují hospodářský růst, čímž přímo podporují odlesňování a vysoké využívání fosilních paliv. Takovéto rozdělení pachatelů na čtyři jasně definované skupiny nám podle Caneyho přirozeně ukazuje, že abychom mohli označit jakoukoliv skupinu jako odpovědnou, musíme nejprve vyřadit všechny ostatní. (Griffin, 2017)

3.2 Mitigace a adaptace rozvinutých zemí

3.2.1 Mitigace

V současnosti se na jedné straně setkáváme se zlepšujícím se zájmem o ochranu klimatu, na druhé ale sledujeme rostoucí obavy způsobené implikováním politik, které s ní souvisí. Vedoucím projektem pro mitigaci dopadů změny klimatu je Green New Deal (GND). S takovýmto statutem přirozeně přichází množství dezinformací a strachu. Je to právě ale GND, který nejen pracuje na drastickém snížení emisí a jiných forem znečišťování, ale také se snaží nepoškodit socioekonomické postavení těch, kteří by mohli být jinak zasaženi. Green Party US prezentuje GND takto: „*Green New Deal přemění starou šedou ekonomiku na novou, udržitelnou ekonomiku, která bude šetrná k životnímu prostředí, ekonomicky životaschopná a sociálně odpovědná. Snaží se vyřešit klimatickou krizi kombinací rychlých opatření k dosažení nulových čistých emisí skleníkových plynů a 100% obnovitelné energie do roku 2030 spolu s "ekonomickou listinou práv" - právem na bezplatnou zdravotní péči, zaručenou práci za mzdu odpovídající životnímu minimu, dostupné bydlení a bezplatné vysokoškolské vzdělání*“. Takovéto sebe prezentování přirozeně ve skeptickém členu společnosti může vyvolat obavy z rušení pracovních pozic, zvýšení daní na financování projektu, škrťů ve veřejném rozpočtu apod. Opak je však pravdou. GND zároveň cílí na sesazení obřích agrobiznisů, které bývají spolufinancovány státními institucemi z jejich pozice monopolu. GND finance, které by jinak putovaly do těchto aglomerátů, investuje do malých a středně velkých lokálních podniků, což vytvoří nové pracovní příležitosti a pozice. Green Party US prezentuje několik kroků jak tohoto dosáhnout: „*Investovat do ekologických podniků poskytováním grantů a nízkouročených půjček na rozvoj ekologických podniků a družstev s důrazem na malé, lokální společnosti, které udržují bohatství vytvořené místní prací v oběhu v komunitě, místo aby bylo odčerpáváno pro obohacení nepřítomných investorů*“ a „*Zajistit zelená pracovní místa uzákoněním programu plné zaměstnanosti, který přímo zajistí 16 milionů pracovních míst v oblasti udržitelné energetiky a energeticky účinné modernizace, hromadné dopravy a "kompletních ulic", které podporují bezpečnou cyklistickou a pěší dopravu, regionálních potravinových systémů založených na udržitelném ekologickém zemědělství a čisté výrobě.*“

(Green Party US, 2024) V tomto případě se ale nejedná pouze o věci, které o sobě GND sám říká. Drtivá část akademické obce zabývající se environmentálními studii se shodují, že GND představuje pozitivní vyhlídky do budoucna. Mark Jacobson ze Stanfordského institutu pro životní prostředí říká, že implementace kroků prezentované v GND by vedlo k ročnímu snížení až o 62 tisíc úmrtí ve Spojených státech způsobených znečištěním ovzduší a ušetřilo by se 600 miliard dolarů. Snížením emisí v USA by se pak celosvětově dalo ušetřit až 3,3 bilionů dolarů ročně. Takováto tranzice by pak vytvořila 2 miliony nových pracovních míst proti těm ztraceným (Stanford University, 2019). Jacobson také vysvětluje, že jedinou překážkou pro implementování politik GND je sociální a politická opozice. Opět se vrací k fosilnímu průmyslu, o kterém již byla řeč v předchozí kapitole. GND je ve své podstatě snaha o co nejrychlejší přechod od fosilních a jaderných paliv, takže se proti němu bude přirozeně stavět i jaderná opozice. Dále nemůžeme zapomenout na sociální aspekt. GND prezentuje masivní změnu současného životního stylu, takže je přirozené, že se k němu bude společnost těžko přemáhat. Je tedy jasné, že se politici budou k takovýmto krokům stavět velice obezřetně. Příliš rychlá implementace by vedla ke ztrátě důvěry ve společnost a zároveň by ztratili podporu svých korporátních přátel. Problémem je, že už není čas čekat (Jacobson, 2023).

3.2.2 Adaptace

V případě GND nemluvíme, ale „pouze“ o mitigaci. V současné situaci je potřeba pracovat i s adaptací na již existující problémy. Problém u měření či hodnocení adaptačních kroků je nemožnost vyvození absolutní souvislosti mezi konkrétními opatřeními a výsledky, jako je snížení škod způsobenými klimatickými změnami, natož pak výsledky agregovat a posoudit celkovou účinnost těchto opatření v konkrétním národním kontextu (Gagnon-Lebrun, 2006). Na prvních příčkách nejvíce zranitelných zemí v důsledku klimatických změn je Jižní Súdán, Nigérie, Etiopie, Bangladéš a Chad (University of Notre Dame, 2023). Ve všech případech mluvíme o zemích, které mají mnohonásobně menší vliv na životní prostředí než státy méně zranitelné (Worldometer, 2024). Ve většině případů také mluvíme o zemích s velice zaostalou infrastrukturou, která není schopna vystát na jedné straně rostoucí populaci a na druhé zhoršující se klimatické změny. Jedinou zemí, která v určitých sektorech infrastruktury můžeme označit jako funkční je

Etiopie. Etiopie má obrovský potenciál být v čele Východoafrických států v produkci a exportu elektřiny vlivem svého hydroenergetického potenciálu. Problémem v tomto případě jsou právě vlivy klimatických změn jako kolísání úrovně srážek, sucha a klesající hladiny podzemních vodních rezervoárů (HKTDC Research, 2016). V každém případě ale mluvíme o zemích, které se potýkají s rostoucí populací, snižující se průměrnou délkou života, zhoršující se úrovní veřejného vzdělání, omezením přístupu k elektřině, hladomory a s řadou nemocí jako malárie, Ebola nebo dětská obrna. Například v případě Bangladéše odhaduje Světová banka potřebu navýšit investice do elektrické sítě, silnic a zásobáren vody až o 10 miliard dolarů, v případě transportního sektoru pak dalších 45 miliard dolarů, a to pouze aby byl stát schopný reagovat na svůj populační růst (Privacy Shield, 2019). Situace v ostatních zmiňovaných zemích v podstatě kopíruje případ Bangladéše, přičemž v některých z nich je situace ještě horší z důvodů konfliktů a politických rozepří.

Z výše prezentovaných příkladů jasně plyne, že je skoro nemožné pro tyto země se samostatně vyprostit z pastí nastavených klimatickou změnou. Pokud se tedy na situaci díváme z kosmopolitního hlediska nebo alespoň z hlediska člověka, který dokáže být empatický a projevuje základní lidské pocity, přirozeně je na místě, aby více odolné a rozvinuté země těmto státům pomohly. Tato pomoc ale přichází častokrát pozdě, v omezeném množství, anebo vůbec. Vraťme se opět k neslavnému summitu v Kodani v roce 2009. UN ve svém prohlášení přímo říká: *„Uvědomujeme si kritické dopady změny klimatu a možné dopady reakčních opatření na země, které jsou vůči jejím nepříznivým účinkům obzvláště zranitelné, a zdůrazňujeme potřebu vytvořit komplexní adaptační program včetně mezinárodní podpory“* a *„V kontextu smysluplných zmírňujících opatření a transparentnosti jejich provádění se rozvinuté země zavazují, že do roku 2020 společně uvolní 100 miliard dolarů ročně na řešení potřeb rozvojových zemí“* (United Nations, 2009). Jak již dnes víme, tento slib nebyl nikdy naplněn. Je ohromující, že přední světové velmoci nejsou schopny dostát ani takovéhoto slibu, když víme, jaké množství financí je potřeba pro stabilizování států, jako je zmiňovaný Bangladéš. Problémem v tomto případě je hlavně absence jasně definované cesty k přijatým závazkům. Tato dohoda postrádá jakoukoliv schopnost stíhat její neplnění, a proto podepsané velmoci nemají žádný zájem plnit své závazky. Už samotnému zformulování této smlouvy předcházelo nekompromisní dvoutýdenní vyjednávání, které bylo ukončeno až

poslední den summitu. Přirozeně tedy nebylo možné dojít k žádným závěrům, které by byly skutečně efektivní a zároveň závazné (Center for Climate and Energy Solutions, 2017). Celkové množství financí, které by rozvíjející se trhy a země kromě Číny potřebovaly na ochranu klimatu, by do roku 2030 muselo dosáhnout přibližně 2,4 bilionu dolarů ročně. To je částka čtyřnásobně větší než v současnosti, přičemž asi 1 bilion dolarů by musel přijít z externích zdrojů (Songwe a kol., 2022). Avšak pokud se podíváme na neochotu rozvinutých bohatých států vynaložit kumulativně „pouhých“ 100 miliard dolarů, je jasné, že se to asi nestane.

Samozřejmě existuje nespočet případů, které by se v teorii daly označit jako případy adaptačního charakteru, jak ale bylo vysvětleno v úvodu kapitoly, jejich přímý dopad na minimalizování škod způsobených klimatickými změnami je defacto nemožné změřit. Co je ale možné změřit, je příklad z Kodaně 2009. Nenaplnění slibů obsažených v této smlouvě je jasným důkazem krátkozrakosti a odmítavosti vyspělých zemí vzít zodpovědnost za aktuální situaci.

4. Shrnutí a závěr

Cílem této práce bylo odpovědět na otázku „Jak funguje klimatická spravedlnost v rozdílně rozvinutých zemích?“. V úvodu byly prezentovány podklady spravedlnosti, globální spravedlnosti a klimatické spravedlnosti. Z těchto informací autorovi vyplývá, že pro dosažení klimatické spravedlnosti musí být nastavena taková společnost, která nebude v otázkách klimatu rozhodovat podle regionu, ale podle nutnosti. V určitých mezích také můžeme mluvit o vytváření nové globální společnosti. Problémy způsobené v jedné části světa se dotýkají všech ostatních regionů. Příмым příkladem této souvislosti nám jsou migrační vlny proudící z těch nejvíce klimaticky zasažených regionů. Evropské státy vynakládají obrovské množství financí a úsilí pro vypořádání s těmito „krizemi“, přičemž kdyby byly schopny vyřešit problémy na lokální úrovni, migrace by byla mnohonásobně menší. Rozvinuté státy se tedy musí snažit pomocí svých prostředků vytvořit takové podmínky jak na svém, tak globálním prostředí, které budou respektovat základní nastavení spravedlivé společnosti, tak jak ji předkládá už například i John Rawls ve svém díle Teorie spravedlnosti. V tomto případě by se jednalo o kombinaci komunity práva a autonomních komunit. Věřím, že komunita práva je pro cestu ke klimatické spravedlnosti nutná, právě kvůli problémům, které mají globální přesah. Bez mezinárodních právních institucí, které by měly pravomoc objektivně sledovat a vést mezinárodní dění, se nemůžeme jako celosvětová společnost posunout dále. Mezinárodní instituce dnes nemají ani zdaleka tak velkou moc jakou by potřebovaly pro smysluplné fungování. Je nutné podotknout, že zároveň v takovéto komunitě musí existovat mechanismy pro omezení nebo zrušení těchto institucí. Důvodem pro zrušení takovýchto mezinárodních institucí, je následný přechod na autonomní regionální komunity, které budou mít větší motivaci opravdu udržovat enviromentální podmínky než jakákoliv jiná organizace. Zároveň méně vzájemně provázaný svět může vést k menšímu množství konfliktů způsobených střetáváním zájmů, jako jsem například svědky dnes. Hlavním rizikem pro fungování takovéto komunity je možnost, že jedna komunita nebude následovat stejný ideál jako ty ostatní. V našem případě je tímto ideálem enviromentální udržitelnost. Pokud se tak stane a jedna nebo několik komunit bude porušovat tento cíl, je namístě opět návrat ke komunitě práva, a tak by se celý cyklus opakoval. Pro fungování autonomních na sobě

nezávislých komunit, které budou ovládat svůj vlastní region je ovšem potřeba mít nutné prostředky. Mnoho regionů, jak bylo v práci ukázáno, takové prostředky nemá. Celkově se tedy jedná se v tomto případě tedy spíše o jakousi utopii než o něco, čeho je aktuálně možné dosáhnout. Nutné je tedy v současnosti vytvořit komunitu vymahatelného práva. V současnosti mezinárodní právo existuje pouze pro rozvíjející se země. Silné globální velmoci ho pravidelně ignorují. V teorii globální a klimatické spravedlnosti je nutné tento stav překonat a vytvořit skutečný globální, vymahatelný právní řád. Odpovědí na výzkumnou otázku tedy je, že klimatická spravedlnost v jakkoli rozdílně rozvinutých zemích nefunguje. Aby mohla fungovat autor věří, že musí být nastaven takový globální řád, jak je zde prezentovaný.

Povinnost vykonstruovat takovýto globální řád ovšem leží na aktuálně rozvinutých zemích. Samozřejmě nutnost aktivní a spravedlivé spolupráce s rozvíjejícími se země není potřeba zmiňovat. Rozvinuté země se tedy pomocí vlastních prostředků musí oslabit o určitá svá privilegia. Těmito privilegii rozumíme například kontrolu rozvíjejících se regionů a v nich ležících nerostných surovin, které mají hlavní schopnost také využívat díky svým vyspělejšími technologiím hlavně rozvinuté země, nebo zbavit se defacto vedoucích pozic v globálním řádu jako je například stálé členství v Radě bezpečnosti OSN. Tato povinnost ale neplyne pouze z aktuálního monopolu na prostředky k řešení krize, ale také z historických důvodů. Jak bylo ukázáno v kapitole o Velké průmyslové revoluci, z historického hlediska je odpovědnost za aktuální globální situaci také na vině aktuálně rozvinutých zemí. Tato revoluce nepřinesla pro všechny stejný ekonomický růst a ani nepřinesla stabilitu a prosperitu pro svět. Revoluce spíše dále prohloubila ekonomické rozdíly a oslabil regiony, které buďto nechtěli nebo nemohli z jakýchkoliv důvodů reagovat na své koloniální protějšky. Například Afrika funguje jako skvělý příklad drancování obyvatelstva, ekonomiky a minimálních možností se do budoucna jakkoliv efektivně posouvat. Z Afriky se defacto stal sluha Evropy. Nárůst obchodu s otroky a průmyslu směřovaný hlavně pro chod koloniálního strojírenství nedal příležitost ekonomickému růstu, který by byl dnes schopný reagovat na globální a klimatické problémy. Africké státy také nemůžeme vinit z absence odboje proti takovému nastavení, protože již víme z případu Japonska, jaká by byla reakce. Dnes rozvinuté země nejsou zodpovědné, ale pouze z historického hlediska, ale i z toho současného. V průběhu celé práce

byla prezentována data a statistiky, které jasně ukazují nerovnoměrnost míry znečišťování a následné vypořádávání se s následky, jež z nich plynou. Bohaté země dalekosáhle překonávají v tomto měřítku rozvíjející se země. Přirozeně tedy ten, kdo znečišťuje, by měl platit.

Argument, že se rozvinuté země aktivně podílejí na mitigaci a adaptaci klimatických změn byl v práci také vyvrácen. Prostředky, které rozvinuté země vynakládají na adaptaci nerozvinutých zemí, nedosahují v žádném případě takového množství, které je potřeba. Je neuvěřitelné, že se tyto země neobtěžují ani naplnit parametry, na kterých se společně dohodly. Takováto neochota dostat svým závazkům je pak pouze dalším důvodem, proč svět potřebuje změnu ve svém „vedení“. Co se týče mitigace, je evidentní, že rozvinuté země jednoduše zaspaly. Již dnes se objevují prognózy o nenávratnosti změn, které jsme v klimatu způsobili svým sobeckým jednáním (Abnett, 2024). GND nabízí možnosti, jak postupovat v řešení klimatických otázek, ovšem jeho široká aplikovatelnost je velice problematická. Jsou to tedy globální velmoci, které nejvíce znečišťují, a zároveň jsou jedinými, kteří mohou se stávajícími trendy cokoliv dělat. V obou případech se ale nezdá, že by v blízké budoucnosti mohly nastat jakékoliv významné změny, ať už v jejich jednání, nebo v globální hierarchii.

Klimatická spravedlnost tedy nefunguje vlastně nikde. Na jedné straně jsou rozvinuté země, které jsou za aktuální situaci zodpovědné, přičemž se nezdá, že by byly ochotné přiznat vlastní zodpovědnost a podstoupit nutné kroky k její mitigaci, či alespoň adaptaci. Na druhé straně jsou pak rozvíjející se země, které nemají dostatečné prostředky pro řešení vlivů klimatických změn ani na svém území. Z toho poté přirozeně plyne, že neexistují ani prostředky na zvýšení životní úrovně. Při nízké životní úrovni není možné očekávat ekonomický a z něj plynoucí technologický růst. Přičemž kdyby takovýto růst existoval, na vlivy klimatických změn by bylo možné aktivně reagovat a rozvinuté země by nemusely poskytovat takové množství prostředků na adaptaci.

Možnosti řešení těchto problémů autor vidí v přeformování globální řádu, kterému aktuálně dominují rozvinuté země. Rozvinuté země by postupně musely být zbavovány svých privilegií. Vytvořen by byl opravdu spravedlivý globální řád založen na lidských právech i mezinárodním právu. Autor věří, že takovéto nastavení by vedlo k zformování regionálních autonomních komunit, které jsou soběstačné. Zároveň toto nastavení vidí jako cestu v postupném potlačování

klimatických změn a nastolení klimatické a globální spravedlnosti. Očekávat ale, že rozvinuté mocné země budou ochotny přistoupit na podmínky takového řádu je bláhové a vysoce nepravděpodobné. Proto by dalším krokem, jak pro tuto práci, tak ve skutečném světě, mělo být studium této problematiky a představit mechanismy, jak být do budoucna efektivnější.

5. Použité zdroje a literatura

- Abnett, K. (2024, April 10). *U.N. climate chief says two years to save the planet*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/un-climate-chief-says-two-years-save-planet-2024-04-10/>
- Acciona. (2019). *100 companies are responsible for 71% of GHG emissions*. Sustainability for all. <https://www.activesustainability.com/climate-change/100-companies-responsible-71-ghg-emissions/>
- Anderson, B. (2024, April 9). *What was the Industrial Revolution's environmental impact?* Greenly. <https://greenly.earth/en-us/blog/ecology-news/what-was-the-industrial-revolutions-environmental-impact>
- Aristotelés, & Kříž, A. (2021). *Etika Nikomachova*. Rezek.
- Bolin, B. (2008). *A history of the science and politics of climate change: The role of the intergovernmental panel on climate change*. Cambridge University Press.
- Brown, J. R., Cookson, J. A., & Heimer, R. Z. (2016). Law and finance matter: Lessons from externally imposed courts. *The Review of Financial Studies*, 30(3), 1019–1051. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhw030>
- Caney, S. (2005). *The catachronism of climate change*. *Journal of International Law*. https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4277032/mod_resource/content/1/The-catachronism-of-climate-change.pdf
- *COP 15 Copenhagen*. Center for Climate and Energy Solutions. (2017, October 27). <https://www.c2es.org/content/cop-15-copenhagen/>
- Dahbour, O. (2005). Three models of Global Community. *The Journal of Ethics*, 9(1–2), 201–224. <https://doi.org/10.1007/s10892-004-3326-7>
- Einstein, A. (1949). Why socialism? *Monthly Review*, 1(1), 9. https://doi.org/10.14452/mr-001-01-1949-05_3
- European Environment Agency. (2023, March 13). *Unequal exposure and unequal impacts*. <https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts>
- Evans, S. (2023, November 27). *Analysis: Which countries are historically responsible for climate change?*. Carbon Brief.

- <https://www.carbonbrief.org/analysis-which-countries-are-historically-responsible-for-climate-change/>
- Exxon. (1982). 1982-Exxon-Primer-on-CO2-Greenhouse-effect.pdf. <https://insideclimatenews.org/wp-content/uploads/2015/09/1982-Exxon-Primer-on-CO2-Greenhouse-Effect.pdf>
 - Gagnon-Lebrun, F. (2006, May). Progress on adaptation to climate change in ... <https://www.oecd.org/env/cc/37178873.pdf>
 - Getz, T. (2024). *Read: Japan's Industrial Revolution (article)*. Khan Academy. <https://www.khanacademy.org/humanities/whp-origins/era-6-the-long-nineteenth-century-1750-ce-to-1914-ce/62-industrialization-beta/a/read-japans-industrial-revolution-beta>
 - Green Party US. (2024). *Green New deal*. www.gp.org. https://www.gp.org/green_new_deal
 - Griffin, P. (2017). *The Carbon Majors Database - Methodology Report 2017*. The Carbon Majors Database Methodology Report 2017. <https://cdn.cdp.net/cdp-production/comfy/cms/files/files/000/000/979/original/Carbon-Majors-Database-2017-Method.pdf>
 - HKTDC Research. (2016, September 16). *Guide and Resources - Manufacturing Guides - Ethiopia*. HKTDC research. <https://research.hktdc.com/en/article/MzU3MTEwMDc4>
 - Hobsbawm, E. J. (2022). *Nations and nationalism since 1780: Programme, myth, reality*. Cambridge University Press.
 - IMF. (2019, March 20). *Ecuador: Staff report for the 2019 Article IV consultation and request for an extended arrangement under the Extended Fund Facility-press release; staff report; and statement by the executive director for Ecuador*. <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/03/20/Ecuador-Staff-Report-for-the-2019-Article-IV-Consultation-and-Request-for-an-Extended-46682>
 - IMF. (2024, March 7). *About the IMF*. <https://www.imf.org/en/About>
 - Jacobson, M. Z. (2023). *No miracles needed: How Today's technology can save our climate and clean our air*. Cambridge University Press.
 - Jinek, J. (2017). *OBEC A Politično V Aristotelově myšlení*. OIKOYMENH.

- Kant, I., & Novotný, K. (1999). *K věčnému míru filosofický Projekt. Oikumenē.*
- Lemon, J. (2024). The great stink. <http://www.choleraandthethames.co.uk/cholera-in-london/the-great-stink/>
- Libretexts. (2024, February 28). *5.3: The effects of the industrial revolution on Africa (1800-1850).* Humanities LibreTexts. [https://human.libretexts.org/Workbench/Modern_World_History%3A_New_Perspectives/05%3A_Economic_Transformation_and_Nation-Building-_1800-1900/5.03%3A_The_Effects_of_the_Industrial_Revolution_on_Africa_\(1800-1850\)](https://human.libretexts.org/Workbench/Modern_World_History%3A_New_Perspectives/05%3A_Economic_Transformation_and_Nation-Building-_1800-1900/5.03%3A_The_Effects_of_the_Industrial_Revolution_on_Africa_(1800-1850))
- MacroTrends. (2019). *Ecuador unemployment rate 1991-2024.* <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/ECU/ecuador/unemployment-rate>
- Martin, E. (2024, March 18). *IMF is lending near record \$150 billion to likes of Egypt, Ukraine, Argentina.* Bloomberg.com. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-03-18/imf-lending-near-record-150-billion-to-counter-debt-and-wars>
- Mintz, S. (2024). *Historical context: Facts about the slave trade and slavery.* Historical Context: Facts about the Slave Trade and Slavery | Gilder Lehrman Institute of American History. <https://www.gilderlehrman.org/history-resources/teacher-resources/historical-context-facts-about-slave-trade-and-slavery>
- Mosk, C. (2024). *Japanese Industrialization and Economic Growth.* Economic History Association. <https://eh.net/encyclopedia/japanese-industrialization-and-economic-growth/>
- *Most influential countries, U.S. news.* Usnews.com. (2013). <https://www.usnews.com/news/best-countries/most-influential-countries>
- Museum of London. (2018, December 19). *Air Pollution, the Great Stink & the Great Smog.* <https://www.museumoflondon.org.uk/discover/londons-past-air>
- Nagel, T. (2017). The problem of Global Justice. *Global Justice*, 173–207. <https://doi.org/10.4324/9781315254210-9>

- NAP-GSP. (2018, September). *National Adaptation Plans in focus: Lessons from Ecuador*. https://www.adaptation-undp.org/sites/default/files/resources/nap_in_focus_lessons_from_ecuador_english.pdf
- Nardinelli, C., Hummel, J. R., Kling, A., Horwitz, S., & Weintraub, E. R. (2018, June 27). *Industrial revolution and the standard of living*. Econlib. <https://www.econlib.org/library/Enc/IndustrialRevolutionandtheStandardofLiving.html>
- Nielsen, K. (1979). Radical egalitarian justice. *Social Theory and Practice*, 5(2), 209–226. <https://doi.org/10.5840/soctheorpract1979523>
- Nousveaux, E.-A. (1845). *Fabrication de l'huile palme à Whydah, coate Oxidentale, Afrique*. Royal Museum Greenwich. Retrieved April 14, 2024, from <https://collections.rmg.co.uk/media/395/596/f0751.jpg>.
- Porter, R. (2017). *The greatest benefit to mankind: A medical history of humanity from antiquity to the present*. Fontana Press.
- Privacy Shield. (n.d.). *Bangladesh - infrastructure development and engineering Services*. Bangladesh - Infrastructure Development and Engineering Services | Privacy Shield. <https://www.privacyshield.gov/ps/article?id=Bangladesh-Architectural-Construction-and-Engineering-Services>
- Punch Magazine. (1858). *The silent highwayman*. Retrieved April 14, 2014, from https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:The_silent_highwayman.jpg.
- Rawls, J. (1999). *A theory of justice*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Soll, J. (2022). *One of the most famous ideas in economics is wrong - politico*. Politico. <https://www.politico.com/news/magazine/2022/10/05/free-markets-dont-buy-peace-00060236>
- Song, L. (2015, September 22). *Exxon confirmed global warming consensus in 1982 with in-house climate models*. Inside Climate News. <https://insideclimatenews.org/news/22092015/exxon-confirmed-global-warming-consensus-in-1982-with-in-house-climate-models/>

- Songwe, V., Stern, N., & Bhattacharya, A. (2022, November). Finance for climate action. <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/wp-content/uploads/2022/11/IHLEG-Finance-for-Climate-Action-1.pdf>
- Stanford University. (2019, April 3). *Strengths and weaknesses of the green new deal*. Stanford News. <https://news.stanford.edu/2019/03/28/strengths-weaknesses-green-new-deal/>
- Szczepanski, K. (2019, November 1). *Japan's Boshin War: End of the shogun*. ThoughtCo. <https://www.thoughtco.com/the-boshin-war-in-japan-195568>
- The World Bank. (2022). *Population, total*. World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>
- Timperley, J. (2021, October 20). *The broken \$100-billion promise of climate finance - and how to fix it*. Nature News. <https://www.nature.com/articles/d41586-021-02846-3>
- UNICEF. (2021, June 9). *Child labour rises to 160 million – first increase in two decades*. <https://www.unicef.org/press-releases/child-labour-rises-160-million-first-increase-two-decades>
- United Nations. (2009). *CP.15 Copenhagen Accord*. Framework Convention on Climate Change. <https://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/107.pdf>
- University of Groningen. (2023, March 22). *Groningen growth and Development Centre*. <https://www.rug.nl/ggdc/>
- University of Notre Dame. (2023, May). *Country index // Notre Dame Global Adaptation Initiative // University of Notre Dame*. Notre Dame Global Adaptation Initiative. <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/>
- UNPD. (2024). *About Us*. About us | Climate Change Adaptation. <https://www.adaptation-undp.org/about>
- Večeřa, M. (1997). *Spravedlnost v právu*. Masarykova Univ.
- Weisbrot, M. (2019, August 27). *The IMF is hurting countries it claims to help* / Mark Weisbrot. The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/aug/27/imf-economics-inequality-trump-ecuador>

- *What is climate justice?*. UC Center for Climate Justice. (2022, July 16).
<https://centerclimatejustice.universityofcalifornia.edu/what-is-climate-justice/>
- Worldometer. (2024). *CO2 emissions by country*.
<https://www.worldometers.info/co2-emissions/co2-emissions-by-country/>